

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 28 maj 2004

Ö 2717-02

KLAGANDE

S.S.

Ombud: advokaten K-Å.L.

MOTPART

B.L-L.

Ombud: advokaten E.J.

SAKEN

Förordnande av bodelningsförrättare

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätt, avd. 1, beslut den 27 juni 2002 i mål ÖÄ 64-02

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

S.S. har yrkat att Högsta domstolen skall lämna yrkandet om bodelningsförrättare utan bifall.

B.L-L. har bestritt ändring.

SKÄL

Huvudfrågan i målet är om bodelning skett mellan S.S. och B.L-L. genom det avtal som de träffat den 22 september 1999 efter det att de gemensamt ansökt om äktenskapsskillnad och innan äktenskapet upplöstes. I avtalet, som betecknas bodelningsavtal, antecknas att de gemensamt ansökt om äktenskapsskillnad och att avtalet träffas med anledning därav. I övrigt innehåller avtalet bl.a. följande. En jordbruksfastighet med tillhörande näringsverksamhet utgjorde S.S.s enskilda egendom och skulle kvarstå på honom ensam. Ett bodelningsvederlag på 200.000 kr för beräknad andel av nettoliquid vid försäljning av mark från fastigheten skulle utbetalas av S.S. till B.L-L. enligt angiven betalningsplan under tiden den 30 november 1999 – den 30 december 2004, och han skulle överlämna en revers på beloppet i samband med underskrifterna på bodelningsöverenskommelsen. Lös egendom, som inte ingick i näringsverksamheten, skulle fördelas i samförstånd, något som skulle bekräftas i ett slutligt bodelningsavtal. Vidare fördelades vissa tillgångar samt skulder mellan parterna. Som bodelningsdag skulle anses avtalets dag. Med förevarande bodelning förklarade sig parterna till alla delar nöjda. Efter deras namnteckningar och bevittningar av dessa finns en icke underskriven anteckning om att sedan domen på äktenskapsskillnad i tingsrättens mål vunnit laga kraft ”bekräftas härmed ovanstående bodelning”.

S.S.s inställning i målet är att avtalet den 22 september 1999 är ett slutligt bodelningsavtal mellan parterna och att bodelning följaktligen skett dem emellan. Någon bekräftelse på ett bodelningsavtal ingånget under ett mål om äktenskapskillnad krävs inte enligt lag, och bekräftelsemeningen sist i avtalet saknar enligt honom juridisk relevans.

B.L-L. har däremot hävdats att avtalet den 22 september 1999 blivit en nullitet eftersom det aldrig bekräftats.

Det är ostridigt att parterna aldrig bekräftat avtalet och att de vid avtalets ingående var ense om att avtalet skulle bekräftas. De har dock uppgett olika orsaker till att avtalet skulle bekräftas. S.S. har angett att han utgått från en felaktig uppgift av den bankjurist som upprättat avtalet att detta måste bekräftas efter äktenskapskillnaden. B.L-L. har å sin sida uppgett att bankjuristen sagt att överenskommelsen var preliminär och inte skulle bli bindande förrän parterna senare bekräftat den; för henne var det väsentligt att avtalet inte blev direkt bindande eftersom hon inte riktigt kunde överblicka konsekvenserna av det.

Enligt 9 kap. 13 § första stycket äktenskapsbalken får makar inför en omedelbart förestående äktenskapskillnad avtala om den kommande bodelningen eller om annat som har samband med denna (föravtal). Föravtal är i princip bindande makarna emellan och skall läggas till grund för bodelningen. Avtal som makar i annat fall har ingått om kommande bodelning är enligt andra stycket i samma paragraf utan verkan, om det inte utgör äktenskapsförord.

Det har i den juridiska litteraturen varit omdiskuterat om ett föravtal kan ingås även sedan talan om äktenskapskillnad har väckts och det således i och för sig enligt 9 kap. 4 § äktenskapsbalken skulle finnas förutsättningar för makarna att ingå ett slutgiltigt bodelningsavtal (se bl.a. Agell, Äktenskap, samboende och

partnerskap, 2 uppl. s. 133 f., Tottie, Äktenskapsbalken, 2 uppl. s. 287 f. och Teleman, Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa, 4 uppl. s. 254). Lagtexten i 9 kap. 13 § första stycket gör inte undantag för detta fall; den kräver endast att avtalet träffas inför en omedelbart förestående äktenskapsskillnad. En ordning enligt vilken ett avtal om den kommande bodelningen i denna situation trots lagtexten skulle fränkännas rättsverkan makarna emellan skulle ge upphov till en svårtillämpad och för de berörda parterna svårbegriplig ordning med risk för rättsförluster. Inför en äktenskapsskillnad upprättas sålunda ofta de behövliga handlingarna i nära anslutning till varandra, och det kan vara en tillfällighet om ansökan om äktenskapsskillnad har hunnit komma in till tingsrätten vid tidpunkten för avtalet eller ej. Det måste sålunda antas att ett bindande föravtal kan ingås även under pågående mål om äktenskapsskillnad.

I det nu aktuella fallet har makarna varit överens om att avtalet skulle bekräftas efter äktenskapsskillnaden, och det kan därför inte betraktas som ett slutgiltigt bodelningsavtal. Avtalstexten ger emellertid inte stöd för att, som B.L.-L. hävdar, bekräftelsen skulle vara en förutsättning för avtalets giltighet makarna emellan. Avtalet måste därför ha giltighet som ett föravtal. Detta gäller oberoende av S.S.s uppgift att han betraktat avtalet som slutgiltigt (jfr NJA 1997 s. 201).

Det skulle mot denna bakgrund kunna hävdas att det från B.L.-L.s synpunkt inte finns behov av bodelningsförrättare med hänsyn till att hon kan åstadkomma en giltig bodelning redan genom att fullgöra sin skyldighet att bekräfta avtalet. Bestämmelsen i 17 kap. 1 § första stycket äktenskapsbalken om rätt för make att utverka förordnande av bodelningsförrättare när makarna inte kan enas om bodelning gör emellertid inte undantag för det fallet att ett bindande föravtal har upprättats, något som är följdriktigt med hänsyn till att bodelningsförrättaren enligt 12 kap. 3 § andra stycket samma balk har möjlighet att frångå föravtalet, om ett villkor i detta skulle bedömas som oskäligt.

Överklagandet kan med hänsyn till det anförda inte vinna bifall.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Regner (referent), Dahllöf,
Nyström och Calissendorff (skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Falkman Walhagen

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2004-05-05Mål nr
Ö 2717-02

Justitierådet Calissendorff är skiljaktig och anför:

”Det är i målet utrett att bodelningsavtalet utformats av en bankjurist och att överenskommelsen om att avtalet skulle bekräftas sedan dom på äktenskapskillnaden vunnit laga kraft tillkommit på dennes initiativ. S.S. har uppgett att juristen vid genomgången av avtalet med parterna förklarade skälet till förekomsten av texten med att avtal av förevarande slag enligt lag skulle bekräftas genom underskrift efter det att domen på äktenskapskillnaden vunnit laga kraft.

B.L-L. har uppgett att det inte kan uteslutas att bankjuristen svävade i villfarelse om innehållet i de bodelningsregler som trädde i kraft 1988, men att det för hennes del var en väsentlig förutsättning för påtecknandet av bodelningsavtalet att avtalet var preliminärt, något som bankens jurist ingav henne uppfattningen var fallet, och att hon därför inte skulle lida någon rättsförlust om det senare visade sig att bodelningsavtalet skulle vara oförmånligt för henne. När hon nu inte har för avsikt att bekräfta bodelningsavtalet, så är avtalet inte längre giltigt.

S.S. och B.L-L. är i målet ense om att avtalet av den 22 september 1999 var ett bodelningsavtal. Vad B.L-L. har uppgett om att det var en väsentlig förutsättning för henne att hon skulle ha möjlighet att frånträda bodelningsavtalet medför inte att avtalet skall frånkännas giltighet redan av det skälet att förutsättningen inte varit synbar för S.S.. Frågan är då om redan förekomsten av överenskommelsen skall anses innebära ett villkor för bodelningsavtalets giltighet på så sätt att avtalet endast tillmäts verkan av ett avtal om en framtida bodelning (föravtal) intill

dess att bekräftelse lämnats eller om överenskommelsen skall anses sakna betydelse för avtalets verkan av bodelning.

Frågan om vilken innebörd som kan tillmätas överenskommelsen får avgöras efter sedvanliga principer, varvid även de särskilda förutsättningar som gäller för att ett avtal om egendomsfördelning mellan makar skall få rättsverkan av en bodelning måste beaktas. Med hänsyn till omständigheterna vid tillkomsten av överenskommelsen, till bodelningsavtalets ordalydelse av vilken det bl.a. framgår att det genast trädde i kraft och att den första raten av bodelningslikviden förföll till betalning innan dom avseende skilsmässan skulle kunna komma att meddelas, till att formkravet i 9 kap. 5 § äktenskapsbalken för en bodelning har iakttagits samt till att den legala förutsättningen enligt 9 kap. 4 § samma balk för att en bodelning skulle kunna förrättas innan dom på äktenskapsskillnad vunnit laga kraft förelåg (jfr NJA 1997 s. 201), saknas anledning att frånkänna avtalet verkan av en partiell bodelning som omfattar samtliga tillgångar och skulder med undantag för den lösa egendom som skulle fördelas i samförstånd. Med hänsyn härtill föreligger inte på den grund klaganden anfört skäl att förordna en bodelningsförrättare. Hovrättens beslut skall därför undanröjas.”